

RIEŠENIE PROBLÉMU NEZAMESTNANOSTI AKO ZÁKLADNÝ PREDPOKLAD ROZVOJA REGIÓNOV

Solving the Problem of Unemployment as a Basic Presumption of Regional Development

Rudolf Rybanský – Milan Botík

Abstrakt:

Všeobecne možno povedať, že regionálny rozvoj je súbor predovšetkým sociálnych a hospodárskych procesov a vzťahov prebiehajúcich v regióne. Tieto procesy a vzťahy ovplyvňujú všetky zložky regiónu i keď možno nie všetky naraz, ale formou postupnej reťazovej reakcie. Tento proces je však obojsmerný – jednotlivé zložky regiónu (ako aj ich priestorová štruktúra) majú vplyv na priebeh regionálneho rozvoja. Jedným z najvážnejších problémov, ktoré spomaľujú rozvoj regiónov, je vysoká miera nezamestnanosti. Príspevok diskutuje o možnostiach riešenia tohto problému v podmienkach regionálnej politiky Slovenska.

Kľúčové slová:

región, regionálny rozvoj, územie, regionálna politika, sociálne a hospodárske procesy, priestorová štruktúra.

Abstract:

Generally, we can say that the regional development is, above all, a set of social and economic processes and relationships going on in the region. These processes and relationships influence all parts of the region, maybe not at the same time, but in the form of a gradual chain reaction. This process, however, goes both ways – individual parts of the region (as well as their space structure) influence the course of the regional development as well. One of the most serious problems that slow down regional development is a high level of unemployment. The article discusses the possibilities of solving this problem in terms of Slovak regional policy.

Key words

region, regional development, territory, regional politics, social and economic processes, space structure.

1 Namiesto úvodu: Východiská regionálneho rozvoja na Slovensku v kontexte marketingu

Vo všeobecnosti regionálny rozvoj zahŕňa ekonomické a sociálne procesy prebiehajúce v prírodno-spoločenskom prostredí regiónu, ktoré by mali využívať, ale aj rešpektovať možnosti, predpoklady a osobitosti regiónu. Regionálny rozvoj možno chápať ako zabezpečenie rastu ekonomického a sociálneho potenciálu regiónu, ktorého využívanie má viesť k zvyšovaniu životnej úrovne jeho obyvateľov a k sociálnemu a ekonomickému rozvoju krajiny, prihliadajúc na zachovanie trvalo udržateľného rozvoja.

Regionálny rozvoj a regionálna politika prešli v podmienkach Slovenska viacerými etapami, pre ktoré boli príznačné rozdielne strategické ciele, zámery a prístupy, čomu zodpovedal aj systém nástrojov používaných na rozvoj regiónov. Každá z vývojových etáp osobitným spôsobom ovplyvňovala rozvoj regiónov a rozdielnou intenzitou využívala potenciálne predpoklady územia, čo sa napokon odrazilo aj v diferencovanej ekonomickej a sociálnej úrovni regiónov a prehlbujúcich sa regionálnych rozdieloch (Paulíčková, 2005).

Rozvoj regiónov predstavuje dynamicky sa vyvíjajúci proces, ktorý so sebou prináša potrebu riešenia mnohých závažných problémov. Je viac ako nutné pokúsiť sa krízu vyriešiť skôr, než vznikne, resp. ako napácha väčšie škody na ľuďoch a ich majetku (Bednárík, 2010). Z tohto dôvodu môže aj predkladaný text poslúžiť ako isté východisko určené na riešenie čiastkových problémov súvisiacich s regionálnym rozvojom. Úspešnosť a efektívnosť rozvoja však bude závisieť od schopnosti implementácie v podmienkach konkrétnych regiónov, čo predstavuje nielen zložitý, ale najmä neustále sa meniaci proces, ktorý si – okrem zvládnutia procedurálnych krokov – v prvom rade bude vyžadovať vysokú informovanosť obyvateľstva a schopnosť aktívne sa zapojiť do procesu implementácie.

V rámci marketingu územia sa nedá hovoriť o zákazníkoch tak, ako sme zvyknutí v komerčnom marketingu. Vhodnejší výraz namiesto pojmu „zákazník“ je „cieľová skupina“. Cieľovými skupinami môžu byť obyvatelia regiónu (jednotlivci, rodiny, manažéri), iné osoby (turisti, investori) alebo inštitúcie (banky, firmy, školy). Potrebné je hlavne systematicky skúmať a analyzovať ich potreby. Cieľom marketingu je, aby príslušná cieľová skupina reagovala na ponuku regiónu a na základe nej napr. zmenila miesto bývania, práce, rozhodla sa investovať do nášho regiónu a podnikat' v ňom, tráviť voľný čas, absolvovať štúdium alebo navštíviť ho za iným účelom. Ambíciou najvyššej priority je pomocou zvýšenia pružnosti trhu práce a podpory zamestnávania znižovanie nezamestnanosti s dôrazom na dlhodobú nezamestnanosť a jej prevenciu, zlepšenie prístupu na trh práce, zvýšenie kvalifikačného potenciálu pracovnej sily prostredníctvom rozvoja celoživotného učenia sa a podporných informačných a poradenských programov. Prostredníctvom flexibilného trhu práce sa očakáva tvorba nových pracovných príležitostí a zníženie nezamestnanosti – čo má za následok rast regionálneho rozvoja daných území (Búšik, 2006).

Nezamestnanosť je sociálno-ekonomický jav spojený s existenciou trhu, konkrétne trhu práce. Predstavuje dôsledok a súčasne prejav nerovnováhy na trhu práce (medzi ponukou a dopytom po práci). Výška nezamestnanosti je mierou ekonomického zdravia národa. Je to vážny ekonomický problém, pretože reprezentuje stratenú potenciálnu hodnotu celej ekonomiky, ale zároveň i sociálny indikátor, lebo nezamestnanosť je spojená s patologickými spoločenskými javmi. Ide napríklad o podlomené mentálne a fyzické zdravie, zvýšenú rozvodovosť, vysokú zločinnosť a pod. (Buček, 2006). Tento problém je treba riešiť komplexne, ale bez pochopenia regionálnych rozdielov a príčin nemožno navrhnuť celkové strategické riešenie.

2 Možnosti riešenia problému nezamestnanosti prostredníctvom marketingu

Na regionálny rozvoj v oblasti znižovania nezamestnanosti pôsobí niekoľko dôležitých faktorov. Medzi najdôležitejšie patrí vybudovanie vzájomného vzťahu medzi inštitúciami, ktoré sa touto problematikou zaoberajú. Nezanedbateľným faktorom je aj potreba fundovaného odborníka – sociálneho pracovníka, ktorý disponuje dokonalou informovanosťou.

K redukcii nezamestnanosti je potrebné vytvoriť inštitucionálne predpoklady – Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý je zameraný na poskytovanie odborných poradenských služieb prostredníctvom kvalifikovaných sociálnych pracovníkov či poradcov pre trh práce. Práve oni musia disponovať najaktuálnejšími informáciami o trhu práce daného regiónu. Samozrejmosťou je ponuka voľných pracovných miest v rámci regiónu, teda zoznam zamestnávateľov, ktorí v regióne hľadajú vhodných uchádzačov o zamestnanie. Sú v ňom presne špecifikované žiadané profesie, pri ktorých je stručný popis práce pre konkrétnu profesiu.

Rozvoj zamestnanosti na miestnej úrovni je pre regionálne a miestne spoločenstvá nepochybne dôležitý; ciele zamestnanosti v rámci EÚ nie je možné dosiahnuť bez aktívnej spolupráce aktérov na regionálnej a miestnej úrovni (Maier, Tödting, 1998). Vytváranie integrovaných viacúrovňových partnerstiev v rámci miestnych spoločenstiev na podporu aktívneho prístupu k stratégiám hospodárskeho rozvoja a rozvoja zamestnanosti na miestnej úrovni sa už v starších

členských štátoch stalo bežnou praxou. V súčasnosti je nutné zameriavať sa na povzbudzovanie širšej účasti zo strany súkromného sektora, a to apelovaním na všeobecný zmysel pre sociálnu zodpovednosť, aby aj zástupcovia komerčnej sféry prispeli k zabezpečeniu prosperity miestnych spoločností.

Vplyv globalizácie, neustály dynamický rozvoj v oblasti technológií a narastanie podielu starúceho obyvateľstva vedú k iniciatíve smerujúcej k získaniu nových zručností pre nové pracovné miesta. Zameraním sa na problematiku nedostatku zručností a nevhodného pracovného zaradenia a zdokonaľovaním svojich schopností pri posudzovaní a predvídaní zručností možno pomôcť miestnym spoločnostiam čeliť novým výzvam, a to napr. v oblasti tzv. „zelených“ pracovných miest. V dôsledku recesných tlakov sa stáva táto imperatívna výzva ešte dôležitejšou.

Rozvoj zamestnanosti na miestnej úrovni zapája aktérov na miestnej úrovni do navrhovania, riadenia a implementovania politík týkajúcich sa zamestnanosti. Obsahuje širokú škálu činností zameraných na tvorbu pracovných miest, riešenie nezamestnanosti, podporu prispôsobivosti, stimuláciu iniciatívy, napomáhanie inklúzii a obmedzovanie nerovností. Rozvoj zamestnanosti na miestnej úrovni väčšinou spája rôznych aktérov na miestnej úrovni do určitej formy partnerstva zameraného na rozvoj stratégie a implementáciu činností. Medzi týchto aktérov patria miestne orgány, vládne agentúry, miestni zamestnávateľia a obchodné organizácie, odbory a mimovládne organizácie.

Konanie v prospech zamestnanosti na miestnej úrovni môže mať skutočne pozitívny dopad na pretrvávajúcu nezamestnanosť, nedostatok zručností a nerovnosť. Dve desaťročia práce v celej Európe sú dôkazom, že prístup k zamestnanosti na miestnej úrovni môže napomáhať k napĺňaniu miestnych potrieb a tiež sa môže podieľať na plnení cieľov národnej politiky. Aktivity na miestnej úrovni sa výrazným spôsobom podieľajú na národných a európskych prístupoch k zvyšovaniu zamestnanosti. Zohrávajú významnú úlohu pri plnení cieľov stanovených v Európskej stratégii zamestnanosti a teda aj strategického zámeru EÚ.

Prispôsobovanie vzdelávania a zručností meniacim sa potrebám trhu práce je strategickou prioritou Slovenska a zároveň nevyhnutnosťou, berúc do úvahy miestny a regionálny rozvoj. Podľa súčasných osvedčených postupov by mali zamestnávateľia, podnikatelia, poskytovatelia vzdelávania a odbornej prípravy, úrady práce a sociálni partneri spolupracovať na zlepšovaní prispôsobovania poskytovania vzdelávania a zručností miestnym potrebám. Ide o najdôležitejšiu činnosť rozvoja zamestnanosti na miestnej úrovni (Jánošová, 2015). Podľa skúseností by sa mal vytvoriť dvojúrovňový proces. Na miestnej úrovni je nutné, aby zamestnávateľia, podnikatelia, poskytovatelia vzdelávania a odbornej prípravy, úrady práce a sociálni partneri spolupracovali na lepšom prispôsobovaní poskytovania vzdelávania a zručností miestnym potrebám. Časom miestni zamestnávateľia zapojení do partnerskej činnosti začnú klásť väčší dôraz na ľudský kapitál a zvyšovanie kvalifikácie, aby udržali konkurencieschopnosť pracovnej sily na miestnej úrovni v globálnom kontexte.

Prostredníctvom tohto procesu a formou partnerstva sa vytvorí priestor, v ktorom poskytovatelia vzdelávania a odbornej prípravy pochopia meniace sa podnikateľské prostredie a prispôbia svoje vzdelávacie a prípravné programy potrebám podnikania. Partnerstvá rozvoja zamestnanosti na miestnej úrovni môžu napomáhať pri tvorbe prostredia, v ktorom sa celoživotné vzdelávanie považuje za nevyhnutnú časť osobného a miestneho rozvoja.

Na Slovensku sa rozmáha trend prenosu kompetencií z celoštátnej na miestnu úroveň a zvyšovanie dôležitosti súkromného a mimovládneho sektora pri zabezpečovaní verejných služieb najmä v oblasti zamestnanosti a sociálnych služieb. Efektívne fungovanie tohto procesu si vyžaduje posilnenie riadenia na miestnej úrovni a podporu mimovládnych organizácií. Hlavnou témou je budovanie partnerstiev medzi rôznymi sektormi na regionálnej a miestnej úrovni s cieľom zlepšovať tvorbu politík, zvyšovať kvalitu verejných služieb a zavádzať prístup orientovaný na klientov.

Rozvoj zamestnanosti na miestnej úrovni môže byť pracovným kontextom a modelom pre zlepšovanie výkonu a fungovania regionálneho a miestneho riadenia. Zdôrazňuje princíp spolupráce štátnych a miestnych organizácií, ktorý pomôže k lepšiemu výkonu obidvoch strán, a teda v poskytovaní objektívnej spätnej väzby, ponúkaní alternatívnych pohľadov, sprístupňovaní sietí atď. Pri rozvoji zamestnanosti na miestnej úrovni sa kladie dôraz na viacúrovňové riadenie – zdôrazňovanie významu kreatívnej spolupráce na všetkých úrovniach systému a princípu subsidiarity – veci na najnižšej úrovni sa robia účinne a efektívne. Partnerstvá pre zamestnanosť na miestnej úrovni sa často stávajú inteligentným prepojením vo vertikálnom (zhora-nadol alebo zdola-nahor) rozhodovacom reťazci zabezpečujúcom väčší dosah na centrálna opatrenia – a tiež informovaným miestnym pohľadom na problémy národnej politiky.

3 Záverečná diskusia

Regionálne územné samosprávy zodpovedajúce za sociálny a ekonomický rozvoj regiónov predstavujú teoreticky silnú podporu rozvoja miestnych partnerstiev pre zamestnanosť na regionálnej aj národnej úrovni. Niektoré z nich sa už priamo zapojili do podpory rozvoja miestnych partnerstiev. Miestne samosprávy zohrávajú dôležitú úlohu v rozvoji zamestnanosti na miestnej úrovni, a preto je dôležité hľadať najlepší spôsob, ako ich rozumne zapojiť do procesu. Už sme spomínali, že opatrenia na národnej úrovni mali za cieľ upevniť miestne riadenie a fiškálnu decentralizáciu a prevod kompetencií zo štátnej administratívy na samosprávy a ďalšie územné orgány správy. Takáto decentralizácia posilňuje potenciál miestnej vlády zúčastňovať sa na rozvoji zamestnanosti na miestnej úrovni.

Kapacita pre rozvoj na miestnej úrovni sa líši v závislosti od veľkosti a zdrojov miestneho orgánu. Niektoré samosprávy rozšírili svoju kapacitu účasťou na školiacich programoch zameraných na lákanie a udržiavanie priamych zahraničných investícií. Okrem Bratislavy a väčších miest však majú ostatné samosprávy len zriedkakedy oddelenie pre zamestnanosť. Preto je potrebné, aby miestne úrady práce prevzali vedenie a využili svoju silnú inštitucionálnu štruktúru a viac peňazí pre rozvoj zamestnanosti.

Otázka vedenia stratégie mnohých aktérov pri rozvoji zamestnanosti na miestnej úrovni stráca na význame, ak existuje dohoda partnerov o spoločnom spôsobe dosahovania výsledkov. Miestna samospráva zaručuje mandát rozvoja na miestnej úrovni, ale mala by poskytnúť dostatočný priestor na plnenie úloh všetkým partnerom. Občianske združenia sú zvyčajne najhorlivejšími zástancami partnerstiev viacerých aktérov. Vďaka štýlu práce a myšlienke vzájomnosti prijímajú myšlienku partnerstva ochotnejšie ako vlády alebo podniky. Ich prínosom pre rozvoj zamestnanosti na miestnej úrovni je najmä zameranie na otázky rovnosti a rôznorodosti na miestnej úrovni, ktoré realizujú ako ochrancovia záujmov znevýhodňovaných a diskriminovaných skupín. Zameranie sa na miestnu zamestnanosť a aktivačné politiky pre ťažko dostupné skupiny v miestnej komunite sú prevažne ich aktivitami.

Na Slovensku v poslednom období počet a význam mimovládnych organizácií narástol. V súčasnosti sú dôležitým poskytovateľom verejných služieb (najmä v oblasti sociálnej inklúzie a sociálnych služieb) a aktívnou súčasťou miestnych partnerstiev.

Literatúra a zdroje:

BEDNÁRIK, J. *Krízový manažment*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010.

BUČEK, M. a kol.: *Regionálny rozvoj – Novšie teoretické koncepcie*. Bratislava : Ekonóm, 2006.

BÚŠIK, J.: *Regionálny manažment a marketing*. Bratislava : Ekonóm, 2006.

JÁNOŠOVÁ, D.: *Vybrané aspekty regionálneho marketingu*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2015.

MAIER, G., TÖDTLING, F.: *Regionálna a urbanistická ekonomika 2 – Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava : ELITA, 1998.

PAULIČKOVÁ, R.: *Regionálny a mestský marketing*. Bratislava : Eurounion, s.r.o., 2005.

Kontaktné údaje:

doc. Ing. Rudolf Rybanský, CSc.
Fakulta masmediálne j komunikácie
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Nám. J . Herdu 2, 917 01 Trnava

JUDr. Milan Botík, PhD.
Fakulta masmediálne j komunikácie
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Nám. J . Herdu 2, 917 01 Trnava
e-mail: mbotik@azet.sk